

1. Naar de markt

Ik hield van mijn kleine broertje. Hij was voor mij altijd de glanzende kiezelsteen in het water, de heldere ster aan de hemel. Totdat ik op de markt verkocht werd. Vanaf dat moment haatte ik hem.

Op een zomerdag kwam mijn oom 's morgens vroeg naar me toe. 'Lu Si-yan, vandaag is de grote dag aangebroken. Je moet je nu zelf staande zien te houden in de modderige draaikolk van het leven. Je moeder en ik hebben je goed op weg geholpen. Nu moet je op eigen benen staan.'

Mijn moeder stond in de schaduw van onze keuken. Ze keek me niet aan en er kwam geen woord over haar lippen. Mijn oom pakte me stevig vast bij mijn pols. Hij leidde me naar buiten, terwijl mijn moeder haar hand naar me uitstak alsof ze me tegen wilde houden. Toen tilde ze mijn kleine broertje op en verstopte zich achter de deur. Ik kon nog net haar diepbedroefde gezicht zien en plotseling sloeg de schrik me om het hart.

'Waar neem je me mee naartoe, oom Ba?' riep ik.

'Het is beter zo,' antwoordde hij en zijn mond stond strak.

'Je doet me pijn,' schreeuwde ik.

Hij trok me mee over ons bescheiden lapje grond, over de zwartgeblakerde *terrassen* die eruitzagen als een lappendeken. Kippen en eenden stoven uit elkaar. We bereikten het stoffige pad dat steil omhoog naar de weg leidde. Daar liepen we dan. Mijn oom met verende, doelbewuste tred en ik, uit protest, met slepende voeten. Toen waren we bij de bushalte.

‘Waar gaan we naartoe, oom Ba?’ vroeg ik, ditmaal met een klein stemmetje.

‘Naar de markt,’ zei hij.

‘Wat gaan we dan kopen?’ vroeg ik.

2. Het gelukkigste wezen op aarde

Iedereen hield van mijn vader. Mijn moeder zei altijd dat hij het gelukkigste wezen op aarde was. In zijn nabijheid werd je zelf ook gelukkig.

Toen mijn broertje er nog niet was, zette hij me altijd op zijn nek en galoppeerde met mij naar de rivier. Daar pakte hij me onder mijn oksels en hield mijn voeten in het water. Ik gilde omdat het zo koud was, maar daarna stopte hij mijn voeten in zijn jaszakken en galoppeerden we lachend weer verder.

Toen mijn broertje er nog niet was, zette hij me in zijn *rik-sja* en fietste met mij over de weg. Hij slingerde en hobbelde over de straatkeien, terwijl hij luidkeels zong. Ik werd van links naar rechts gesmeten en schreeuwde dat hij moest stoppen, maar eigenlijk wilde ik dat hij door zou gaan.

Toen mijn broertje er nog niet was, leerde mijn vader me schaken en *wei-qi*. Soms liet hij me winnen. We speelden *mahjong* met mijn oom en mijn moeder. Mijn vader en ik maakten rare vogelgeluiden als de steentjes geschud werden, want dat klonk een beetje als het gekwetter van vogels. Mijn oom mompelde dan afkeurend 'ts, ts' en mijn moeder sloeg haar ogen zogenaamd in wanhoop ten hemel.

We hebben nooit veel geld gehad, maar dat viel me niet op, omdat niemand in ons dorp veel geld had. Mijn vader zei altijd: 'Als je beseft dat je genoeg hebt, ben je pas echt rijk.' En hij geloofde daar heilig in. 'We hebben vers voedsel en warme kleding. We hebben een dak boven ons hoofd (dat een beetje lekte als het regende) en een houten bed om in te slapen. Wat willen we nou nog meer?' vroeg hij dan. 'Bo-

vendien,' voegde hij eraan toe, 'heb ik het leukste dikkerdje van heel China.'

Mijn ouders werkten hard om te zorgen dat we nooit iets tekortkwamen. Mijn vader ging 's ochtends vroeg met zijn werktuigen over zijn schouder onze miniterrassen met groenten verzorgen. Die lagen her en der verspreid over de heuvel boven en onder ons huis. Hij groef, zaaide, oogstte en wiede het onkruid de hele ijskoude winter en bloedhete zomer door.

Midden op de dag kwam hij dan trots weer thuis met een enorme bundel paksoi, een mand met glanzende groene bonen of een emmer vol rapen zo groot als meloenen.

'Jouw vader kan de grootste en lekkerste groenten telen op een stuk land zo groot als een zakdoek,' zei mijn moeder altijd. Ik ging mijn vader vaak helpen, omdat ik dat op een dag ook wilde kunnen.

Meestal bracht ik de ochtend met mijn moeder door. We voerden de kippen en eenden en raaptten de eieren die overal op het erf lagen. De varkens kregen spoeling (dat is keukenafval gemengd met water) en er moest vers stro neergelegd worden. Eén keer per week gingen we samen met de gezinnen uit de buurt naar de rivier om onze kleding te wassen. Dat was de fijnste dag. Als het warm was, trokken alle kinderen hun kleren uit en sprongen in de rivier, wild spetterend en joelend. We leerden al heel jong zwemmen en schoten voor- en achteruit door het sprankelende water. Zodra we weer op de kant stonden, werden we door onze moeders flink ingezeept. We stormden het water weer in om de zeep van ons af te spoelen en daarna renden we rond om in de zon op te drogen. In de winter was de rivier soms dagenlang bevroren. Sommige kinderen gingen erop schaatsen, maar mijn vader zei dat dat dom was. Je zou zomaar door het ijs kunnen zakken.

Mijn moeder zorgde dat de soep en de rijst klaarstonden als

mijn vader tussen de middag terugkwam. Hij zette me dan op zijn knie en vroeg wat ik die ochtend had beleefd. Ik verzon avonturen waarin ik draken versloeg en ontsnapte uit tempels waar het spookte. ‘Echt waar, echt waar?’ vroeg mijn vader dan. ‘Tjonge, wat een drukke ochtend!’ En als we onze lach niet meer konden inhouden zei mijn vader: ‘Hopelijk heb je het de rest van de dag wat minder druk.’

’s Middags ging mijn vader weer terug naar zijn terrassen of liep hij met andere dorpelingen naar hun gezamenlijke rijstvelden om die te bewerken. Mijn moeder ging naar het dorp om te winkelen en te roddelen en ik ging met haar mee om met mijn vriendjes en vriendinnetjes te spelen. Niemand vond het erg als we tijdens het verstoppertje spelen de winkels in en uit renden. Oude mannetjes glimlachten als we over hun schouders gluurden om naar het kaartspel te kijken dat zij midden op straat op wiebelige klaptafeltjes speelden.

Weer thuis maakten mijn moeder en ik samen het eten klaar in afwachting van mijn vaders thuiskomst. Soms was hij vroeg thuis en dan ging hij nog even met zijn bootje vissen op de rivier. Ik mocht met hem mee, maar dan moest ik beloven muisstil te zijn. Een keer ving we de grootste karper die de mensen in ons dorp ooit gezien hadden. Als we hem op zijn staart zetten, was hij groter dan ik! We namen hem mee naar de markt en verkochten hem voor zo veel geld dat mijn vader voor ons allemaal een nieuw paar schoenen kon kopen.

Op zondagmiddag werkte mijn vader niet. Als het nodig was, werkte hij door de week extra hard, zodat hij ’s zondags altijd tijd vrij kon maken voor zijn gezin. Op zondag sleep hij al onze keukenmessen, oogstte hij de beste groenten van het land en slachtte hij een van onze kippen. Dan ging hij in de weer met specerijen, kruiden, gember en knoflook om voor ons een avondmaaltijd te maken. Hij genoot daar

enorm van. We zaten met zijn allen aan tafel en praatten met hem terwijl hij van alles en nog wat sneed. We mochten hem niet helpen.

‘Jullie hebben al de hele week mijn maaltijd klaargemaakt,’ zei hij dan tegen mijn moeder. ‘Nu is het mijn beurt om jullie maaltijd klaar te maken.’

Als mijn moeder protesteerde dat hij al de hele week op het land gewerkt had en best met zijn voeten omhoog mocht gaan zitten, zei hij gewoon: ‘Dat is anders en bovendien vind ik koken leuk. Ga jij maar lekker met je voeten omhoog zitten.’

Mijn moeder bromde dan nog wat omdat hij zo koppig was, maar ze wist net zo goed als ik dat hij met volle teugen genoot van zijn wekelijkse rol als kok. Hij kon dan ook goed koken. De maaltijden op zondag waren het lekkerst en mijn moeder gaf dat graag toe. Na het eten kropen we met zijn allen voor de televisie. Het maakte niet uit wat erop was. We vonden het gewoon fijn om samen te zijn.

3. *Naar de markt*

Mijn oom zei niets en nam een flinke trek van zijn sigaret. Mijn vraag bleef in de zware ochtendlucht hangen tot de bus kwam en hij me erin duwde. Er zaten al twee vrouwen in de bus die ik kende. Ze kwamen uit een naburig dorp en vroegen meteen waar we heen gingen. Mijn oom noemde een naam die me niets zei en maakte de vrouwen meteen duidelijk dat hij er verder niet over wilde praten. Ik hoorde de ene vrouw tegen de andere fluisteren: 'Tjonge, die hebben nog een lange weg te gaan.' Hardop vroegen ze zich af waarom we in vredesnaam zo ver weg moesten. Mijn oom negeerde hen, terwijl ik probeerde de verontrustende gebeurtenissen die mijn leven op zijn kop aan het zetten waren op een rijtje te krijgen.

Ik staaarde uit het raam, een beetje gerustgesteld door het landschap dat er nog vertrouwd uitzag. Mijn vader en ik kwamen hier vroeger wel vaker, al hobbeland in zijn riksja. Toen stopte de bus en de twee vrouwen stapten moeizaam uit. Ze zwaaiden nog naar me en wensten me een goede reis. Ze liepen in de richting van een straat vol kleurrijke kraampjes. Ik zag dat het de markt was waar mijn vader altijd zijn groenten aan de man bracht en waar we ook die enorme karper hadden verkocht.

'Waarom gaan we niet naar die markt?' vroeg ik.

'Te klein,' antwoordde mijn oom kortaf.

De bus hobbelde weer verder, weg van mijn vertrouwde wereld. Hij klom en slingerde door het landschap en ik zag onbekende dorpjes en steden voorbijkomen. Na een tijdje viel ik door het schommelen van de bus in slaap.

Toen ik wakker werd, lag ik languit over de schoot van mijn oom. Mijn schouder lag in de holte van zijn arm. Toen hij zag dat ik wakker was, trok hij snel zijn arm weg, alsof hij niet wilde dat ik zou denken dat hij me aardig vond. Ik ging overeind zitten en keek om me heen. De bus was leeg op ons tweeën na. Buiten begon het donker te worden. Hoeveel uur waren we nu al onderweg? We waren na het ontbijt van huis vertrokken. Sindsdien hadden we niets meer gegeten. Mijn maag rammelde.

‘Hoe ver is het nog?’ vroeg ik. ‘Ik klap van de honger.’

‘Niet ver meer,’ zei mijn oom. Hij stak zijn hand in zijn zak en gaf me een stukje van een cake die mijn moeder moest hebben gebakken.

‘Wanneer gaan we weer naar huis?’ vroeg ik.

4. *Je hebt een hart van steen*

Oom Ba was de broer van mijn vader. Hij was tien jaar ouder dan mijn vader. Toen de twee broers hun vader verloren, hielp Ba zijn moeder met het opvoeden van mijn vader. Ik vond mijn oom niet zo aardig. Hij was bazig en hij lachte maar weinig. Hij bemoeide zich altijd met ons leven en zei tegen mijn vader dat hij in een fabriek moest gaan werken om meer geld te verdienen. Hij zei dat ik verwend werd en eigenlijk naar een oppas moest, zodat mijn moeder ook kon gaan werken.

Mijn vader grinnikte dan altijd en zei: 'Je hebt een hart van steen, broer,' maar ik wist dat hij gekwetst werd door de afkeurende woorden van iemand van wie hij hield. Ik heb hem eens tegen mijn moeder horen zeggen dat mijn oom zijn meest toegewijde broer was toen ze samen opgroeiden en dat hij hem alles zou kunnen vergeven. Maar hij gaf wel toe dat mijn oom veranderd was sinds hij rijk was geworden en belangrijk.

Oom Ba woonde in een groot huis aan de andere kant van het dorp, maar hij nodigde ons nooit uit om langs te komen. Hij reisde elke dag met de bus twee uur naar zijn werk. Hij werkte in een fabriek. Hij was net als mijn vader boer geweest, maar was erg blij dat hij dat zware werk niet meer hoefde te doen. Hij had nooit een vrouw gehad. Hij zei altijd dat hij niet in staat was om die ene persoon voldoende aandacht en liefde te schenken, vooral omdat hij zo veel jaren voor mijn vader had moeten zorgen. Toen mijn vader er een keer niet bij was, zei mijn moeder dat oom Ba zo egoïstisch was geworden dat hij zijn leven met niemand meer wilde delen. Ze was blij dat

er geen vrouw met hem samen hoefde te leven.

Maar oom Ba was nu eenmaal familie en familie was belangrijk. De ouders van mijn vader waren allebei overleden, net als mijn opa en oma van mijn moeders kant. Mijn vader had alles voor zijn broer over en bracht hem regelmatig de beste groenten en zijn grootste vis. Hij nodigde hem zeker vier keer per week uit om bij ons te komen eten, zelfs als we amper genoeg eten voor onszelf hadden. Mijn oom vertelde ons dan altijd over zijn nieuwe leven en hoeveel geld hij wel niet verdiende. Hij stond hoog in aanzien en wilde ooit een eigen bedrijf oprichten.

‘Als je een beetje op mij leek, broertje,’ zei hij vaak, ‘dan zou je je vrouw in mooie kleren kunnen steken. En zij zou jou een waar koningsmaal voor kunnen zetten in plaats van dit armoedige eten.’

Mijn moeder werd dan kwaad en antwoordde: ‘Hij lijkt niet op jou en ik hoef geen mooie kleren.’

‘Onzin,’ hield mijn oom vol. ‘Elke vrouw smacht naar mooie kleren.’

‘We zijn gelukkig met wat we hebben,’ zei mijn vader dan zacht. ‘Mensen hebben niet allemaal dezelfde behoeften.’

Meestal negeerde mijn oom mij, behalve als hij kritiek had op mijn tafelmanieren of mijn gedrag. Hij zei ook weleens dat ik een last voor het gezin was omdat ik een meisje was. Wat hij daarmee bedoelde wist ik toen nog niet, maar ik begreep wel dat hij me minachtte.

Toen mijn oom op een keer al de hele avond niets anders tegen mij had gezegd dan dat ik mijn hoofd niet in mijn bord moest stoppen, mijn stokjes niet moest aflikken, niet op en neer moest wippen, niet moest neuriën, niet moest spreken tenzij iemand me iets vroeg, trapte ik hem onder de tafel hard tegen zijn schenen en zei dat het per ongeluk ging. Mijn oom geloofde me niet en eiste dat ik de kamer uit werd gestuurd.

Mijn ouders weigerden dat, omdat ze niet geloofden dat ik zoiets expres zou doen. Ik mocht blijven. Mijn oom ging woedend naar huis. Het voelde als een overwinning. Mijn vader keek me aan en zei: 'Ik hoop dat je je oom niet expres hebt geschopt.' Toen knipoogde hij en draaide zich om zonder er verder nog een woord aan vuil te maken.